

یادداشت

مصطفی ارجمی

سبقت مصارف بر منابع

سازمان تامین اجتماعی مانند هر سازمان بزرگی با محیط پیرامونش ارتباط ناگسستنی دارد که بر عملکرد آن تاثیر اجتناب‌ناپذیری خواهد داشت. کمبود منابع مالی یک محدودیت اصلی در سازمان‌هاست. همان‌گونه که یک خانوار باید بین درآمدها و هزینه‌های خود تعادل ایجاد کند، دولت یا هر بنگاه اقتصادی نیز ملزم به رعایت دخل و خرج خود است. اصولا تامین مالی در سازمان تامین اجتماعی از طریق درآمد حاصل از وصولی حق بیمه، درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری، و جوه حاصل از جرائم و خسارات و کمک‌ها و هدایا و سایر درآمدها صورت می‌گیرد. طی بررسی‌های به‌عمل آمده در فواصل زمانی ۹۵-۹۰ مشخص شد درآمدهای سازمان در سال ۹۰، برابر با ۱۶ هزار میلیارد تومان بوده است که سهم عمده درآمدهای سازمان در این سال به‌واسطه دریافت حق بیمه از بیمه‌شدگان و بیمه‌پردازان است که رقمی بیش از ۱۵ هزار میلیارد تومان را به خود اختصاص داده است. به عبارتی تقریبا ۹۱ درصد از منابع سازمان را تامین کرده است. این در حالی است که در سال ۹۵ درآمدهای سازمان بیش از ۵۸ هزار و ۱۰۰ میلیارد تومان و درآمد حاصل از حق بیمه معادل ۴۶ هزار میلیارد تومان بوده است. به‌عبارتی تقریبا ۷۹/۵ درصد درآمدهای سازمان به‌خاطر دریافت حق بیمه‌ها بوده است. باید اذعان داشت که اساسی‌ترین و اصلی‌ترین اقلام درآمدی سازمان، درآمد حاصل از حق بیمه است که سهم کثیری از منابع سازمان از این آئتم درآمدی به‌دست می‌آید. از دیگر اقلام تشکیل‌دهنده منابع سازمان، درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها و ذخایر است. سازمان بین‌المللی تامین اجتماعی در چارچوب‌های هدایتی خود برای پایداری سازمان‌های تامین اجتماعی توجه به موضوع سرمایه‌گذاری را برای تمام سازمان‌های مزبور امری ضروری می‌اند تا این سازمان‌ها در گذر زمان بتوانند ارزش دارایی‌ها و منابع خود را حفظ و صیانت کنند. موضوع فعالیت شرکت سرمایه‌گذاری تامین اجتماعی (سپاهی عام)، سرمایه‌گذاری و مشارکت در فعالیتهای اقتصادی و بازرگانی اعم از فعالیت تولیدی، بازرگانی، خدماتی و تشکیل انواع شرکت‌ها در جهت نیل به اهداف شرکت است. در این خصوص درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری و ذخایر در سال ۹۰، برابر ۶۹۰ میلیارد تومان بوده است که تنها ۰/۴ درصد از سهم منابع تشکیل‌دهنده سازمان را به خود اختصاص داده است. از عمده دلایل این سهم اندک را می‌توان به اتفاقات سیاسی و اقتصادی، رکود تورمی، افزایش قیمت‌های جهانی مواد اولیه، عدم ورود سرمایه‌های خارجی، بالابودن ریسک سرمایه‌گذاری، نوسانات بسیار شدید ارز و طلا، افزایش تورم و تشدید تحریم‌ها از جمله تحریم نفت و بانک مرکزی که بر بورس بسیار تاثیرگذار بوده است اشاره کرد. این در حالی است که در سال ۹۵ رقم حاصل از سرمایه‌گذاری به ۱۴ هزار و ۵۲۵ میلیارد تومان بالغ شد. به‌عبارتی در این سال، نسبت درآمد از سرمایه‌گذاری و ذخایر به کل منابع، تقریبا معادل ۵/۲ درصد بوده است. البته شکل‌گیری نامناسب سرمایه‌گذاری‌ها در سازمان تامین اجتماعی دلایل زیادی دارد که فرصت دیگری را می‌طلبد، اما آنچه مسلم است، سازمان تامین اجتماعی در قبال درآمدهایی که به‌دست می‌آورد موظف است طبق قانون، خدمات بیمه‌های اجتماعی (اعم از بیمه‌ای و درمانی) را در دو سطح تعهدات کوتاه‌مدت و بلندمدت به مشمولان تحت‌پوشش ارائه دهد. تعهدات قانونی، بیش از ۶۰ درصد هزینه‌های سازمان را به خود اختصاص می‌دهد و شامل هزینه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت و استرداد حق بیمه و برخی از کمک‌ها می‌شود. یکی از هزینه‌های عمده تامین اجتماعی، پرداخت مستمری بازنشستگی است که تا زمان فوت بازنشسته ادامه دارد. همچنین هر قدر که جمعیت بازنشسته بیشتر نشود هزینه تامین اجتماعی نیز از این بابت افزایش می‌یابد. در سال ۹۰ هزینه‌های پرداختی به بازنشستگان معادل ۷ هزار و ۶۰۰ میلیارد تومان بوده...

افتتاح درمانگاه تامین اجتماعی شهدای پیشوا

به مناسبت هفته دولت، درمانگاه تامین اجتماعی شهدای شهرستان پیشوا در استان تهران با حضور استاندار تهران، معاون درمان سازمان تامین اجتماعی، رئیس کانون عالی بازنشستگان تامین اجتماعی و برخی دیگر از مسئولان استانی و محلی به بهره‌برداری رسید. برای ساخت این درمانگاه که کلنگ آن در سال ۸۷ به زمین خورده بود، بیش از یازده میلیارد تومان هزینه شده است. درمانگاه تامین اجتماعی پیشوا هم‌اکنون دارای بخش‌های تخصصی، عمومی، مامایی، دندان‌پزشکی، اورژانس و داروخانه و آزمایشگاه است. شهرستان پیشوا حدود ۱۰۰ هزار نفر جمعیت دارد که نیمی از آن تحت پوشش سازمان تامین اجتماعی هستند.

پرسای در ایده‌ها و اندیشه‌ها

۰۴ | کتینه نو

بررسی و آسیب‌شناسی آخرین وضع منابع و مصارف بخش مستمری‌بگیری در گفت‌وگو با محمدعلی جنانی، مدیرکل امور فنی مستمری‌بگیران تامین اجتماعی

مصائب قوانین هزینه‌زا برای تامین اجتماعی

روند رو به رشد بازنشستگی‌های پیش از موعد از مهم‌ترین عواملی است که تعادل منابع و مصارف تامین اجتماعی را از بین برده است/ عکس: مرصیه پروانه

مهمانان ناخوانده، اصطلاحی است که در چند سال اخیر به ادبیات رفاهی و تامین اجتماعی کشور راه یافته است. همان افراد و گروه‌هایی که مدیران و فعالان حوزه تامین اجتماعی می‌گویند براساس برخی تصمیم‌گیری‌های غیرکارشناسی و بازنشستگی بیش از موعد سال‌هاست بر سر سفره تامین اجتماعی نشسته‌اند و به عبارتی بهتر، آن‌ها را نشانده‌اند. هر بار که مطالعه و بررسی در باره دخل و خرج تامین اجتماعی انجام می‌شود، نتایجی شوکه‌کننده و عجیب به دست می‌آید. بلافاصله همه از چرایی بالابودن هزینه‌ها می‌پرسند یا اینکه چه عامل یا عواملی موجب وضع کنونی شده است. براساس سند امسال برنامه و بودجه تامین اجتماعی، از جمع مصارف ۹۸ هزار میلیارد تومانی، حدود ۶۰ هزار میلیارد باید در بخش مستمری‌ها هزینه شود. اگر به گزارش‌های دیگری که در باره سهم مستمری‌بگیران در سبد منابع و مصارف، تهیه شده‌اند، رجوع کنیم، به آمارهای تکان‌دهنده‌تری هم دست می‌یابیم. برای مثال، از سال‌های دهه ۶۰ به این سو، تعداد مستمری‌بگیران حدود ۱۵ برابر شده و این رشد آن طور که مدیرکل امور فنی مستمری‌بگیران تامین اجتماعی می‌گوید دو برابر رشد تعداد بیمه‌شدگانی است که زیر چتر حمایتی این سازمان قرار گرفته‌اند. در مقام مقایسه، گزارش‌ها نشان می‌دهد، تعداد بیمه‌شدگان در خلال همین مدت، رشدی ۷ برابری داشته‌اند. این رشد فزاینده تعداد مستمری‌بگیران بزرگ‌ترین سازمان بیمه‌گر کشور را در موقعیتی دشوار قرار داده است. از یک طرف از بیمه‌شدگان جدید خبری نیست و از دیگر سو، هم مدام بر خرجی‌بگیران افزوده می‌شود. به گفته محمدعلی جنانی، در سه، چهار سال گذشته مصارف بخش مستمری‌های تامین اجتماعی به طور متوسط سالانه ۱۷/۶ درصد رشد داشته و در مقابل رشد عددی مستمری‌بگیرها ۹/۸ درصد بوده است. نتیجه آنکه سازمان تامین اجتماعی روزانه ۱۸۲ و ماهانه ۴ هزار میلیارد تومان بابت تعهدات بلندمدت خود برای شش میلیون و ۱۰۰ هزار مستمری‌بگیر هزینه می‌کند. «آینه‌نو»، ریشه‌ها و چرایی این وضع را بارها و در قالب پرونده‌های مختلف با اهل فن و کارشناسان و مسئولان حوزه بازنشستگی در میان گذاشته است. در اکثر تحلیل‌ها برهم خوردن توازن در آمد و هزینه‌ها به طرح‌ها و لوایحی نسبت داده می‌شود که در قالب بازنشستگی‌های پیش از موعد به سازمان تامین اجتماعی تحمیل شده‌اند و حالا آن طور که محمدعلی جنانی شرح می‌دهد به نظر هم نمی‌رسد به این زودی‌ها شاهد پایان آن‌ها باشیم. وی در گفت‌وگویی که در ادامه می‌خوانید، زیر و بم ماجرا را از نو مرور می‌کند تا بگوید نقطه کنونی مدیریت بر مصارف در تامین اجتماعی که اتفاقا عصر را عمیقاً بر این سازمان تنگ کرده، بازنشستگی‌های پیش از موعد است که خود حاصل قوانین و سیاست‌های تسنجیده‌ای است که با وجود آن‌ها معلوم نیست فردای مستمری‌بگیران به کام آن‌ها شیرین باشد یا نه.

■ **سازمان تامین اجتماعی سال‌هاست با موجی از بازنشستگی‌های عمدتاً پیش از موعد روبه‌رو شده و به گواه آمارها بخش زیادی از درآمدهای وصولی در این بخش هزینه می‌شود. اگر بخواهیم وضعیت کنونی تامین اجتماعی را آسیب‌شناسی کنیم، آنچه امروز به عنوان معضل تعادل منابع و مصارف شناخته می‌شود، تا چه اندازه متأثر از افزایش تعداد مستمری‌بگیران است؟**

برای آسیب‌شناسی تعهدات بلندمدت و ضرورت مدیریت مصارف و تعهدات باید مشخص کنیم چرا شاخص‌ها و اندکس‌های حوزه تعهدات بلندمدت به این شکل درآمده است. براساس مطالعه‌ای که مبنای آن سال ۹۶ است، از ۸۰ میلیون و ۹۲۶ نفر از جمعیت کشور، ۴۲ میلیون و ۳۷۹ هزار نفر، یعنی ۵۲/۴ درصد جمعیت زیر پوشش تامین اجتماعی هستند و این سازمان به جامعه هدف خود خدمات متنوعی در حوزه تعهدات بلندمدت عرضه می‌کند. رقم این تعهدات در سال ۹۶، حدود ۴۷ هزار میلیارد تومان بوده که معادل ۶۲ درصد حجم مصارف سازمان تامین اجتماعی است.

یعنی در یک هزینه‌های تامین اجتماعی ۶۲ درصد هزینه‌ها به حوزه تعهدات بلندمدت تعلق دارد. آمارهای مان‌شان می‌دهد در دهه‌های اخیر تعداد مستمری‌بگیران به نحوی مضاعف و غیرقابل تصور رشد داشته و همین موضوع به رشد لگاریتمی مصارف نیز منجر شده است. این رشد تا مدت‌ها هارمونیک و طبیعی بود، اما از دوره‌ای به بعد به یک‌باره منحنی آن دگرگون شد. بررسی‌ها نشان می‌دهد تعداد مستمری‌بگیران در باره ۳۲ ساله ۵۵ تا ۸۸ با آمار مربوط به ۹ ساله ۸۸ تا ۹۶ برابر می‌شود.

■ **فارغ از آثار مالی و هزینه رعایت ماده ۱۱۱ برای سازمان تامین اجتماعی که به گفته شما طی سال‌های گذشته جدی‌تر دنبال شده، چرا آهنگ رشد تعداد مستمری‌بگیران این چنین شتابان به جلو می‌رود؟**

به نظر ما مهم‌ترین عاملی که باعث‌شده امروزه سازمان تامین اجتماعی در بخش پرداخت‌های خود این چنین زیر فشار باشد، برخی قوانین و مقرراتی است که سال‌های طولانی از مجاری مختلف تصویب شده‌اند و تعهدات سنگینی را بدون هیچ‌گونه محاسبه بیمه‌ای

و آکچوئری بر سازمان تامین اجتماعی تحمیل کرده‌اند. اصلاح تبصره ۲ الحاقی ماده ۷۶ قانون تامین اجتماعی و استفساریه آن در سال ۹۰، ماده ۱۰ قانون نوسازی صنایع کشور، قانون پیش از موعد کارکنان دولت، بازنشستگی بر اساس قانون حفاظت در برابر تشعشعات، قانون بازنشستگی جانبازان، آزادگان و معلولان، قانون تعیین تکلیف، قانون حمایت از خانواده و... مجموعه قوانینی هستند که هر کدام به نوعی سبب تعهدات سازمان تامین اجتماعی را سنگین‌تر کرده‌اند. درست است که بازنشستگی در مشاغل

سخت و زیان‌آور از قدیم وجود داشته، اما آیین‌نامه‌ای که در سال ۸۰ به تصویب رسید، ۲۱۸ هزار و ۹۶ نفر بر مستمری‌بگیران تامین اجتماعی اضافه کرد. استفساریه همین قانون در سال ۹۰ به تامین اجتماعی ابلاغ شد که تا به امروز ۱۳۸ هزار و ۱۶۷ نفر به تعداد بازنشسته‌های مشاغل سخت و زیان‌آور این سازمان افزوده است. به عبارت دیگر، از محل قانون بازنشستگی مشاغل سخت و زیان‌آور در مجموع ۳۵۵ هزار نفر را بر سر سفره تامین اجتماعی نشانده. بر اساس اطلاعات و محاسبات سال گذشته، سازمان تامین اجتماعی ماهانه به بازنشستگان مشاغل سخت و زیان‌آور حدود ۶۵۰ میلیارد تومان

مستمری پرداخت کرده است. برای درک بهتر موضوع باید به شما بگویم که ۵۲ درصد هزینه‌های سازمان تامین اجتماعی در بخش پرداخت تعهدات بلندمدت در حوزه مستمری‌های مشاغل سخت و زیان‌آور صرف می‌شود. به عبارت دیگر، ۴۲ درصد بازنشستگان تامین اجتماعی، پیش از موعد هستند که از این تعداد هم ۵۲ درصد بازنشسته‌های مشاغل سخت و زیان‌آور هستند. در سال ۸۷ قانون بازنشستگی پیش از موعد کارکنان دولت به سازمان تامین اجتماعی ابلاغ شد و اخیراً نیز مجلس بند «پ» ماده ۲۸ قانون برنامه ششم توسعه کشور را تصویب کرده که تعهد مالی سنگینی برای سازمان تامین اجتماعی ایجاد کرده است. به این ترتیب که قانون‌گذار برای بازنشستگی آن دسته از کارکنان دولت که بیمه‌پردازی آن‌ها از طریق سازمان تامین اجتماعی انجام می‌شود، پنج سال سنوات ارفاقی قائل شده که ماحصل آن ۱۱ هزار و ۹۲۴ مستمری‌بگیر است و ماهانه نیز ۳۴۰ میلیارد تومان به آن‌ها مستمری پرداخت می‌شود. سهم این گروه از بازنشسته‌ها از مجموع بازنشستگان پیش از موعد ۱/۵ درصد است. در بازنشستگی‌های پیش از موعد قانون نوسازی و بازسازی صنایع که از سال ۸۳ اجرایی شد، ۷۸ هزار و ۱۹۳ نفر مستمری‌بگیر بر خانواده بزرگ بازنشستگان تامین اجتماعی اضافه کرد و هزار و ۳۰۲ میلیارد تومان بار مالی روی دست سازمان گذاشت. بازنشستگی وفق بودجه‌های سنواتی نیز که در سال‌های ۸۶ تا ۹۱ در قالب بودجه‌های سالانه انجام می‌شد و در سال ۹۲ با نام قانون تعیین تکلیف دائمی شد، مزایای بازنشستگی را به افراد دارای سابقه پرداخت حق بیمه ۱۰ سال و کمتر اعطا می‌کند. از رهگذر اجرای این قانون،

۳۲۲ هزار نفر از سازمان تامین اجتماعی بازنشستگی گرفته‌اند و ماهانه نیز ۷۰۳ میلیارد تومان به آن‌ها پرداخت می‌شود. این رقم چیزی در حدود ۲۴ درصد از بازنشستگی‌های پیش از موعد در سازمان تامین اجتماعی است. ۱۳ هزار و ۵۱۷ نفر نیز وفق قانون بازنشستگی جانبازان و معلولان که در سال ۶۷ به مرحله اجرا رسید، از سازمان تامین اجتماعی مستمری بازنشستگی دریافت می‌کنند که بار مالی آن، ماهانه حدود ۳۸ میلیارد تومان و سهم آن نیز ۱/۵ درصد است. مجموع بازنشستگی‌های پیش از موعد در سازمان تامین اجتماعی بالغ بر ۶۹۱ هزار نفر است و ۹۲۴ میلیارد تومان از منابع این سازمان را مصروف خود می‌کند.

■ **ما بارها از مدیران و مسئولان سازمان تامین اجتماعی شنیده‌ایم که زیر فشار سنگینی برای تجهیز منابع و پاسخ‌گویی به تعهدات در حوزه بازنشستگی هستند. اما آیا اقداماتی هم برای توقف روند افزایشی تعداد مستمری‌بگیران و کم کردن فشارها انجام شده است؟ مواردی از قبیل استفاده من غیرحق از مزایای بازنشستگی و شناسایی و پالایش مستمری‌بگیران...**

ببینید این طور نیست که همه قوانین بازنشستگی‌های پیش از موعد دائمی باشند. مثلاً از میان قوانین مربوط به بازنشستگی‌ها برخی از آن‌ها در قالب قوانین برنامه توسعه‌ای کشور مطرح شده‌اند و هم‌اینک نیز عمر آن‌ها به پایان رسیده است. در زمان اجرای قانون تمام کوشش‌ها معطوف بر این بوده که شرایط و ضوابط قوانین مرتبط با بازنشستگی به نحو احسن اعمال شود. سازمان تامین اجتماعی نیز تا آنجا که امکان‌پذیر بوده و توان داشته کوشیده ضوابط و دستورالعمل‌های اجرای قوانین را به نحو احسن اعمال کند. اما آنچه از نظر ما مهم‌تر است قرارگرفتن در موقعیت درک متقابل است که از نظام قانون‌گذاری کشور انتظار می‌رود، یعنی شرایط به نحوی باید پیش برود که نمایندگان ملت و همین طور دولت به این نتیجه برسند که نمی‌توان هر قانونی را بر سازمان تامین اجتماعی بار کرد. ما قبول داریم قانون‌گذاران نیات خیر دارند، اما توجه کنید زمانی که قانونی به تصویب می‌رسد سازمان تامین اجتماعی چاره‌ای جز اجرا ندارد. مثلاً در رابطه با قانون بازنشستگی‌های پیش از موعد کارکنان دولت که در سال ۸۷ تصویب شده و مبالغ هنگفتی از درآمدهای سازمان تامین اجتماعی را به خود اختصاص داد، نمی‌توان انتظار داشت افراد برای استفاده از مزایای این قانون هجوم نیاورند. نکته جالب این است که سال گذشته متهمی هم با نام بند «ت» ماده ۲۸ قانون برنامه ششم توسعه در رابطه با سنوات ارفاقی به تصویب رسید که سازمان تامین اجتماعی نیز از موج منفی آن تاثیر گرفت.